

Украдзенае вайной

Вайна адбірае самае Светлае: у кагосьці каханне, у кагосьці маленства, вясну жыцця, але забраць светлую, святую Радзіму з чалавечага сэрца яна не можа. Успамінаецца ўлюбёны сімвалічны раман «Пошукі будучыні» Кузьмы Чорнага, асабліва першая частка «Украдзенае маленства». Украдзенае – значыць, цішком забранае чужое. Натуральна, украсць можа толькі злодзей, такім злодзеям і стала

вайна, што скрала маленства спачатку ў *Волечкі Нявады* і *Кастуся Лукашэвіча*, а потым і ў іх дачушкі *Лізы*. Вайна скрала маленства і ў «*Маленькай жанчыны*». Чытаючы гэтае апавяданне *Кузьмы Чорнага*, сардэчным зрокам бачым жахлівае палатно, дзе дванаццацігадовая «*маленькая жанчына*» «не паспела скінуць з сябе забыццё», «*дзяўчынка стаяла ў сонцы быццам ужо ў бяздум'і*», «*вочы былі сухія, калі яна плакала*», «*плач не дзіцячым голасам, але гэта плакала дзіця*» –

пералічаныя вобразы-пачуцці бяздум'я, забыцця, плачу без слёз і недзіцячага крыку з дзіцячых вуснаў сваім кампазіцыйна-напружаным псіхалагізмам цалкам сугучны з фіналам быкаўскай лірычнай трагедыі «*Пакахай мяне, салдацік*», дзе салдат *Змітрок Барэйка* ў пасляваенны час знаходзіць забітым сваё нечаканае каханне – «*маленькае юнае дзяўчо*», сваю *Франю*. *Змітрок Барэйка*, як і «*маленькая жанчына*» плача без слёз і хоча крычаць ад болю, але «*хто мог пачуць ... крык, зразумець здзічэлы ... боль? Страшэнную несправядлівасць гэтай пагібелі? Вайны ці жыцця наогул...*». Вайна – гэта шлях на Галгофу болю. Таму нездарма ў «*Маленькай жанчыне*» чарговым кульмінацыйным акордам паўстае цэнтральная для *Кузьмы Чорнага* карціна дарогі, а таксама заходу і ўзыходу сонца. Падобная карціна напісана і *Нодарам Думбадзэ* ў ваеннай аповесці «*Я бачу сонца*». Героі абодвух твораў імкнуцца туды, «*дзе сонца ўзыходзіць*» і моляць дарогу прывесці іх да ўзыходу. І дарога выводзіць з ценю, скраўшы маленства і «*страсянуўшы душу радасцю*», усё ж дае «*сталасць на доўгі век*», дае Будучыню...

Сатканае Народным паэтам *Рыгорам Барадуліным* лірычнае палатно «*Бацьку*» паўстае ўніверсальнай гармоніяй паміж «*украдзеным маленствам*» і «*ўкрадзеным*

жыццём”. “Лірычнае я” ўвасабляецца ў сталым чалавеку, што дышае ўспамінам, як некалі, парою маленства, чакаў з вайны бацьку, чакаў з “усіх дарог”, “калоны ні адной не мог прапусціць з ахапкам кветак”. Але вярнула вайна толькі святую “невядомую магілу”, перад якой хочацца схіліць сумную голаў душы. Тэма “ўкрадзенага вайной” дастаткова выразная і ў творчасці лірыкаў на ніве сучаснага мастацтва. Сёлета, 21 красавіка, прайшоў чарговы тур грамадзянскай паэзіі “Пад мірным небам Беларусі” (Вялікая Бераставіца – Ваўкавыск – Зэльва). Прымаючы ўдзел у гэтым паэтычным свяце, я пачула цёплыя аўтабіяграфічныя радкі з верша беларускай паэтэсы, празаіка, музычнага педагога Людмілы Кебіч: “Я дачка ветэрана, і па гэтай прычыне мне баляць яго раны”... Лірычная гераіня чула і светла ўспамінае свайго тату, ягоную ўкрадзеную мару стаць спеваком і той гучны, прыемны голас, што падымаў з акапаў салдат. Але “ўкрадзеная мара” не знікае, яна, бы вясновая пралеска, задуменна хаваецца, каб пасля расплюшчыць сваё вочка і зірнуць з-пад апошняга снегу. Таму пасля вайны навучыў тата Людмілу Кебіч спяваць прыгожыя беларускія песні, шанаваць светлую, святую радзінную зямлю, па якой кожнае дзіцятка “столькі боцікаў схадзіла!”.

Думаецца мне, нездарма вайна належыць да жаночага роду. І няхай у яе не жаночы твар, але хіба можна забыцца на мужнае сэрца Ірэны Сэндлер – польскай жанчыны, якая выратавала, вынесла, схавала 2500 яўрэйскіх дзяцей з Варшаўскага гета. Ды не проста хавала, знаходзячы дзеткам апеку польскай сям’і, манастыра, дзіцячага дома, але і абсалютна на кожнае дзіця вяла картку, запісвала сапраўднае імя, звесткі пра родных, хаваючы паперу ў шкляннай бутэльцы і закопваючы пад яблыняй ля дома сваёй сяброўкі, каб пасля вайны вярнуць украдзенае шчасце сем’ям, дапамагчы сэрцу

дзіцяці прытуліць цёплую голаў да родных сэрцаў.

“Мы прастимся с тобой у порога. И, быть может, навсегда” – так па-дзіцячы шчыра спявала маленькая белагаловая дзяўчынка Аня Герман у далёкім 1937 годзе, седзячы на халодных прыступках роднага дома, калі яе бацька Ойген Герман быў арыштаваны, асуджаны на дзесяць год без права перапіскі, а ў 1938 – расстраляны. І гэта была таксама страшная вайна, трагедыя, што скрала ў бацькі маленства любай ластаўкі – дачушкі. Нездарма ўжо дарослая Ганна пасля заспявае раманс “Гори, гори, моя звезда”, прысвечаны любаму тату. Для ўшанавання памяці светлай Ганны Герман на экранах не раз з’яўляўся

шматсерыйны фільм “*Тайна беллага анёла*”, дзе напачатку адлюстравана яшчэ адна жахлівая ваенная сцэна, калі гіне чыстае маленькае дзіця – родны брацік Ані. Праз вочы галоўнай гераіні мы бачым заплаканую маму, што зімовай раніцай перад тым, як пакласці спавітага памерлага хлопчыка ў збітую драўляную трунку, здымае са сваіх замерзлых плячэй паліто, камізэльку і яшчэ раз ахінае дзіцятка, каб было не так холадна ў сырой зямельцы спаць...

Часта слыху сэрца навяваецца светласумная песня *Людмілы Зыкінай* на словы рускай паэткі *Маргарыты Агашынай* “*Трава под берёзкой не смята, никто из земли не вставал...Лежат под берёзкой ребята...*”. І таму вайна ніколі не пакіне маё сэрца, маю душу, маю памяць... Не пакіне, бо не магу не спяваць яе песень, не магу не плакаць ад яе вершаў, не магу не пісаць пра яе герояў Але малітва мая за спакой у кожнай краіне, у кожным доме, у кожным лесе. За спакой і мірнае неба над маёй Гародняй, дзе Хрыстос прызямліўся...

Вярніся, салдацік, вясною дамоў,
як з яблынькі водар павее nanoў,
як з вочка каханае кветкі твае
пялёсткі тужлівых вернасць пралье.

У ранак вясёлы, у ціхую ноч
пад сумную хату з вайны перакроч.
Да шчасця нячутнага лёгкай рукі
на бераг спаткання нябеснай ракі.

Чакае радзіна, і травеньскі дзень
купае праменьчыкі ў слёзнай вадзе.
Вярніся, салдацік, сягоння і потым
хоць сном развітальным з пякельнага фронту...

Вікторыя Смолка

